

Talouspoliittinen ohjelma

Hyväksytty liittokokouksessa 15.11.2009

1 Talouspolitiikan lähtökohdat

ViNOn talouspolitiikan tavoitteena on ihmisten onnellinen elämä luonnon itseisarvoa kunnioittaen. Talouden ja markkinoiden kautta saatetaan ihmisiä yhteen ja saadaan heidän kykynsä palvelemaan yhdessä sovittuja tavoitteita - muitakin kuin talouskasvu. Markkinatalous on luonut vaurautta, mutta se myös ylläpitää epätasa-arvoa ja aiheuttaa ympäristökatastrofeja. Talouskasvu ei itsessään johda hyvinvoinnin kasvuun.

Entisaikaan ihmiset olivat käytännössä vastuussa vain lähipiirinsä hyvinvoinnista ja heidän tekonsa vaikuttivat vain paikallisesti. Nykyaikana ihmisten on kuitenkin laajennettava vastuutaan koskemaan lähimmäistensä lisäksi eri puolilla maailmaa olevia ihmisiä, sillä globalisoituneessa maailmassa päivittäiset tekomme vaikuttavat myös heidän elämiinsä. Tämän lisäksi päätöksemme koskevat koko ajan yhä useampia syntymättömiä sukupolvia.

Talouspoliittiset päätökset ovat aina myös ideologisia päätöksiä. Tämä ohjelma pyrkii esittelemään, millaista on toimiva ja reilu vihreä talouspolitiikka tässä ajassa.

1.1 Tavoitteemme

Ihmisten onnellisuus

Hyvinvointi ja onnellisuus muodostuvat jokseenkin eri asioista eri ihmisillä. Tarkoituksenmukaisesti säädelty ja toimiva talous mahdollistaa hyvän elämän perusedellytyksten - puhtaan ruoan ja veden, lämmön ja turvallisuuden - täyttymisen jokaisen ihmisen kohdalla. Riittävä vapaa-aika sekä mahdollisuudet kouluttautua, auttaa, yrittää ja epäonnistua ovat myös taloudellisesti merkittäviä tekijöitä, joilla tähdätään hyvään elämään. Koko maailman ihmisten onnellisuus on päämääränä selkeästi parempi kuin talouskasvu.

Oikeudenmukaisempi maailma

Maailmassa ei saa rikastua saastuttamalla, kurjistamalla tai huijaamalla. Luovuuteen, ahkeruuteen ja reiluuteen taas tulee kannustaa. Ulkoiset tekijät kuten syntyperä, sukupuoli tai ihonväri eivät saa heikentää taloudellisia mahdollisuuksia löytää onnea. Kaikkien lähtökohdat tähän maailmaan tullessa eivät ole samat, mutta yhteiskunnan tulee luoda rakenteet, joiden avulla kaikki ihmiset saavat tasa-arvoiset mahdollisuudet elää onnellisesti ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Yhteiskunnan hyväksyttävyyttä ei määritä tulojen keskiarvo vaan se, kuinka heikoimmista huolehditaan. Tuloerojen kasvaminen on epäoikeudenmukaista kehitystä. Lisäksi rikkaiden ja köyhien elämänpiirien etäännyessä toisistaan syntyy jännitteitä, jotka johtavat yleisesti huonommin toimivaan yhteiskuntaan.

Ekologisesti kestävä talous

Ympäristö on materiaalisen vaurautemme ja olemassaolomme kivijalka. Talouden tulee tunnustaa luonnonvarojen rajallisuus erilaisten mittareiden, kannustimien ja reunaehtojen avulla. Tällöin ekologiset, taloudelliset ja inhimilliset kriisit vältetään parhaiten.

Ilmastonmuutos on aikamme suurin haaste ihmiskunnalle sekä globaalille talousjärjestelmälle. Jos ilmastokriisi riistäytyy käsistä, ovat vaikutukset

peruuttamattomia ja rahalliset kustannukset mittaamattomia. Ekologisella talousuudistuksella tähdätään hiilidioksidipäästöjen voimakkaaseen alentamiseen ja lopulta hiilineutraaliin yhteiskuntaan. Tulevien sukupolvien elinmahdollisuudet edellyttävät ekologisesti kestävästä taloudellisesta toiminnasta nyt.

1.2 Vasemmalla vai oikealla?

Keskustelu vihreiden paikasta oikeisto-vasemmisto -akselilla on jatkuvaa ja osin vanhanaikaista. Vasemmiston ajattelussa on paljon sellaista, jota voimme nähdä myös vihreänä ajatteluna. Meidänkin mielestämme yhteiskunnan hyvyyden arvioinnissa on tärkeää, kuinka se kohtelee heikoimpiaan. Lisäksi kannatamme merkittävän osan peruspalveluista tuottamista julkisesti. Yhdessä oikeiston kanssa jaamme ajatuksen siitä, että markkinat voivat olla yksi hyvä keino yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun. Uskomme myös siihen, että yritysten aito kilpailu on kuluttajan etu. Toisaalta ihmisen arvon määräytyminen palkkatyön kautta on sekä oikeistoa että vasemmistoa kahlitseva lukko. Kaavoihin lukkiutuneesta ajattelusta on syytä irrottautua.

1.3 Raha ei ratkaise

Haluamme toimivan markkinatalouden, emme markkinayhteiskuntaa, jossa talous laajenee kaikkeen ihmistenväliseen toimintaan. Yhteiskuntaa ei pidä rakentaa siten, että se jättää tilaa vain taloudellisesti itsekäälle toiminnalle. Eettisiin valintoihin voidaan kannustaa esimerkiksi ympäristökasvatuksella tai valistuskampanjoilla. Kuitenkin taloudelliset kannustimet ovat ensiarvoisen tärkeitä ihmisten toiminnan ohjaamisessa yhdessä sovittuihin tavoitteisiin. Esimerkiksi hyvin rakennettu ympäristöverotus ohjaa tehokkaasti ympäristöystävälliseen kulutukseen.

Hylkäämme ajatuksen, että ihminen voi saavuttaa onnellisuuden vain tyydyttämällä haluunsa. Halumme tavaroita ja palveluita kohtaan ovat osin turhia. Sekä haluaminen että halun tyydyttäminen voivat olla kärsimyksen lähteitä itsellemme ja muille. Osittainen luopuminen itsekäistä haluista on mahdollista ja se on välttämätöntä sukupolvien välisen oikeudenmukaisen politiikan toteuttamiseksi.

2 Talous ja kestävä kehitys

2.1 Onko jatkuva talouskasvu mahdollista rajallisessa maailmassa?

Usein talouspoliittinen keskustelu alkaa samasta ja päättyy samaan kysymykseen: onko rajaton kasvu mahdollista rajallisten resurssien maailmassa? Tähän kysymykseen vastaaminen ei kuitenkaan ole käytännön politiikan kannalta merkityksellistä. Jos asetamme riittävän suuren hinnan saastuttamiselle ja raaka-aineiden kuluttamiselle ja talouskasvu jatkaa irtoamistaan materiaalisesta kasvusta, ei talouskasvu ole ongelma. Jos markkinat eivät löydä tapoja, ympäristön kannalta kestävässä olosuhteissa nykyisen kaltaisen materiaallisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen, on hallittu taloudellinen taantuma parempi vaihtoehto kuin ympäristön tuhoutuminen.

Jotta taloudellinen toiminta voisi olla ekologisesti kestävä, kaikki ympäristölle haitalliset ulkoisvaikutukset tulee sisällyttää kustannuksiin. Näin markkinat voivat tuottaa tehokkaita ja ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Vastaavasti ympäristöystävällisistä ulkoisvaikutuksista tulee saada kustannushyötyjä. Selkeimmin tämä onnistuu päästöjä aiheuttavan tuotannon kohdalla joko haittaveroin tai huutokauppaamalla päästökiintiöitä.

Taloudellisen arvon asettaminen ehtyville luonnonvaroille on usein hyvä keino pitää niiden käyttö kestävässä rajoissa. Esimerkiksi kalastuskiintiöitä tulee myydä globaaleilla markkinoilla vain kalakannoille kestäviä määriä. Huutokaupoista saaduilla tuotoilla voidaan lieventää

tuotannon sopeuttamisen aiheuttamia sosiaalisia kustannuksia. Kaiken ei kuitenkaan tule olla kaupan: luonnon- tai historialliselta arvoltaan merkittävät kohteet pitää rajata taloudellisen käytön ulkopuolelle.

2.2 Ilmasto ja talouspolitiikka

Merkittävä osa taloudestamme tuottaa kasvihuonepäästöjä. Päästöille on asetettava riittävä hinta, jotta ilmaston lämpenemistä kyetään hillitsemään nopeasti. Kansainvälinen päästökauppa ja hiilidioksidivero ovat molemmat mahdollisia tapoja hinnan asettamiseen. Tärkeintä on, että jompikumpi tai molemmat näistä keinoista otetaan käyttöön mahdollisimman nopeasti ja tarpeeksi rajoittavana. Esimerkiksi Suomessa molemmat keinot ovat periaatteessa käytössä mutta liian vähän rajoittavina.

Päästökaupassa on huolehdittava, että päästöön oikeuttavia kiintiöitä myydään markkinoille riittävän vähän ilmastokatastrofin estämiseksi. Päästökaupan etuna on, että kiintiöiden määrä voidaan asettaa parhaan tieteellisen tiedon perusteella oikealle tasolle. Päästökauppa hyödyntää markkinamekanismia siten, että päästövähennykset saadaan toteutettua mahdollisimman edullisesti ja tehokkaasti.

Hiilidioksidiveron etu olisi yksinkertaisuus: kaikesta ilmaan päästetyistä kasvihuonekaasuista tulee maksaa päästöjen määrän mukaan määräytyvä vero. Kaikilla yhteiskunnan toimialoilla olisi tällöin kannuste vähentää päästöjä. Vero on asetettava niin korkeaksi, että päästöjä vähennetään riittävästi.

Tulevat kansainväliset sopimukset todennäköisesti rakentuvat päästökaupan varaan. Eettisesti kestävä tapa jakaa päästökauppiot maiden välillä on myöntää kiintiöt vuosittain suhteessa senhetkiseen asukaslukuun. Näin jokainen maailman ihminen saa välillisesti saman oikeuden päästöihin. Käytännössä tämänkaltaisen järjestely tarkoittaa suurta muutosta teollisuusmaissa, kun taas kehitysmaat saavat järjestelmästä jopa tuloja myymällä päästökauppiotia enemmän saastuttaville maille. Päästökauppiotia ei tule jakaa ilmaiseksi yrityksille, vaan yritysten tulee itse ostaa kaikki kiintiönsä. Kioton sopimuksen joustomekanismien kriteereitä tulee kiristää ja on varmistettava, että toteuttavat projektit todella vähentävät päästöjä täysimääräisesti.

Tulevat kansainväliset sopimukset eivät välttämättä kata kaikkia maita. Vastaanhangoittelevat maat tulee painostaa sopimukseen mukaan asettamalla maiden tuotteille merkittävät tuontitullit. Tullien suuruus määräytyy arvioitujen päästöjen mukaan siten, että niiden suuruus on selkeästi suurempi kuin vastaavien päästöjen aiheuttamisen kustannus päästökaupassa mukana olevassa valtiossa. Tämä takaa sen, että kaikkien valtioiden on itsekäistä syistäkin järkevää liittyä yhteiseen sopimukseen.

2.3 Yritysten yhteiskuntavastuu ja eettinen kuluttaminen

Valtioiden ja kansainvälisten yhteisöjen on seurattava paremmin ihmisoikeuksien toteutumista, työsuojelua, lapsityövoiman käyttöä, ympäristön- ja eläintensuojelua sekä harmaata taloutta koskevan lainsäädännön noudattamista. Näiden lakien rikkomisesta on annettava kovempia rangaistuksia. Ihmis- ja eläinoikeuksien ja luonnon kannalta selkeästi haitalliset toimintatavat on kitkettävä taloudesta. Havaittavien haitallisten toimintatapojen lisäksi kaikessa liiketoiminnassa on harmaa vyöhyke, jota on lainsäädännöllisesti vaikea valvoa tai normittaa. Tällä vyöhykkeellä tapahtuvaan toimintaan voidaan vaikuttaa pääsääntöisesti korostamalla yksilöiden, yhteisöjen ja yritysten vastuuta.

Julkisen vallan tulee tukea Reilun kaupan kaltaisia sertifiointijärjestelmiä, sekä ohjata kuluttajia ja yrityksiä tekemään eettisiä valintoja ja edistää yritysten yhteiskuntavastuuraportointia. Vastuullisesta tuotannosta on tehtävä helpompaa ja halvempaa kuin vastuuttomasta.

Julkisten hankintojen kilpailuttaminen on periaatteessa hyvä asia. Taloudellisesti merkittävät julkiset hankinnat on kilpailutettava, jotta voidaan estää korruptiota ja julkisten varojen käyttämistä poliitikkojen lähipiirin suosimiseen. Hankintalainsäädännössä on kuitenkin käytännön ongelmia: markkinaoikeuden ei tule ratkaista kilpailutuksesta tehtyjä valituksia sillä perusteella, onko hankinnoissa toimittu ennalta sovittujen kriteerien mukaan pilkulleen, vaan sen tulee arvioida, onko kilpailutus ollut syrjimätöntä ja lahjomatonta. Liian usein julkisella sektorilla ostetaan halvin tuote unohtaen kaikki muut kriteerit. Ympäristövaikutusten ja eettisyyden tulee olla painavia kriteereitä julkisten hankintojen kilpailutuksessa. Tämän vuoksi julkisen sektorin kilpailuttamisen ammattitaitoa on kehitettävä.

2.4 Sukupolvien tasa-arvo

Työuransa aikana ja poliittisen valtansa huipulla suuret ikäluokat ovat parantaneet omia eläke-etuuksiaan, mutta eivät ole panneet tarpeeksi rahaa säästöön eläkkeiden maksua varten. Suuret ikäluokat ovat luoneet järjestelmän, joka toimii sen varassa, että heitä seuraavat pienet ikäluokat ovat valmiita maksamaan huomattavasti suurempia eläkemaksuja. Nykyisellä kehityksellä alle viisikymppisten palkoista tulee menemään leijonanosa suurten ikäluokkien eläkkeiden maksamiseen. Oikeudenmukaisuuden nimissä työssäkäyvien eläkemaksujen nostamisen sijaan tulee ensin suhteuttaa maksettavat eläkkeet ja maksetut eläkemaksut toisiinsa. Pienimmillään eläkkeillä on kuitenkin voitava elää ja mahdollisten heikennysten on kohdistuttava vain työeläkkeisiin.

Suurten ikäluokkien ikääntyessä työuria pyritään pidentämään molemmista päistä. Terveiden elinvuosien lisääntyessä on luontevaa tukea ihmisiä jaksamaan töissä yhä vanhemmiksi, mutta eläkejärjestelmän on annettava mahdollisuus myös aikaisempaan eläköitymiseen tai työajan vähentämiseen. Eläkekeskustelussa on siirryttävä puhtaasta taloudellisesta painotuksesta elämänlaatua ja onnellisuutta koskeviin teemoihin.

Luonnonvarojen kaupallinen hyödyntäminen ei saa kaventaa luonnon monimuotoisuutta. Tuotannossa raaka-aineista voidaan siirtyä toisiin, mutta elonkehän tuhoaminen on peruuttamatonta. Tulevilla sukupolvilläkin on oikeus nähdä elävä saimaannorppa.

3 Talouden säätely

3.1 Toimiva markkinatalous

Markkinoita ja kilpailua tarvitaan. Markkinat välittävät tietoa niukkuudesta ja tarpeista tavalla, johon mikään suunnittelu ei kykene. Kilpailu voi kannustaa parempaan suoritukseen, uuden luomiseen, tehokkaampaan toimintaan tai laadun parantamiseen. Markkinat eivät ole toimivia, jos kuluttajat eivät voi luottaa hintoihin. Markkinatalous perustuu sille olettamukselle, että hinnat heijastavat todellisia kustannuksia ja kuluttajien tarvitsee tuntee vain omat tarpeensa ja halunsa, jotta yhteinen hyvä lisääntyisi. Tällä saralla talousjärjestelmämme ei ole tehtäviensä tasalla. Valtion on tartuttava markkinahäiriöihin kovalla kädellä, aktiivisella talouspolitiikalla. Julkisen vallan on ensisijaisesti pyrittävä edistämään yksityisten markkinoiden toimintaa kannustimilla, verotuksella tai muilla säädöksillä. Valtion väliintulon tulee olla suhteessa markkinahäiriön suuruuteen.

Valtion on tuettava avointa markkinataloutta, jossa kilpailulle ja ostovalinnoille ei aseteta turhia esteitä. Valtion on pidettävä huoli, että markkinoilla on todellista kilpailua kuluttajien parhaaksi. Kilpailuviranomaisten mahdollisuuksia taistella monopoleja ja kartelleja vastaan myös kansainvälisesti, on kasvatettava. Taloudellinen ja poliittinen valta eivät saa kietoutua toisiinsa, koska siellä missä ne ovat kietoutuneet, korruptio rehottaa laajasti. Julkinen sektori luo usein itselleen ja sopiviksi katsomilleen yrityksille monopoleja ja kartelleja, jotka tukahduttavat luovuutta ja työn tuottavuutta.

Julkisia palveluita ei voi jättää markkinoiden armoille. Jos julkinen sektori ei itse tuota jotain peruspalvelua sen tulee kuitenkin vastata siitä, että hyvät peruspalvelut ovat kaikkien

käytettävissä. Julkista tuotantoa ei pidä yksityistää ideologisin perustein, vaan on huomattava, että on merkittävä joukko aloja, joilla valtion harjoittama markkinaperusteinen ohjaus on käytännössä mahdotonta toteuttaa. Tällainen ala on esimerkiksi peruskoulutus, jossa koulutuksen tulosten ja seurausten mittaaminen on vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Valtiolla on myös tärkeä rooli kilpailun lisääjänä tilanteissa, joissa yksittäisen kuluttajan on vaikea hahmottaa vaihtoehtojen eroa, tai jossa kuluttajia on sidottu yksittäisten toimijoiden asiakkaiksi. Esimerkiksi reseptilääkkeiden viitehintajärjestelmä on merkittävästi vähentänyt kuluttajien lääkekustannuksia.

Tuottajien saama etu epäsymmetrisestä informaatiosta ja kuluttajien epätäydellinen tieto johtavat siihen, että kestokulutustavarat eivät ole kestäviä vaan halpoja. Tilannetta tulee parantaa kehittämällä yhteisiä standardeja, lisäämällä valmistajan virhevastuuta ja vastuuta käytöstä poistetun tuotteen jätehuollosta.

3.2 Rahoitusalan säätely

Pankit ja pörssit ovat markkinatalouden hermokeskus. Ne pyrkivät ohjaamaan pääomaa sinne, missä se tuottaa mahdollisimman paljon voittoa suhteessa sijoitukseen liittyvään riskiin. Tässä järjestelmässä ei sinällään ole ongelmaa, jos voittoa saa sieltä, missä voitto palvelee ihmisten ja maailman yhteistä etua. Rahoitussektoria on säädeltävä globaalisti ja osaavasti juuri sen tärkeydestä johtuen. Säätelyn on toimittava makrotason lisäksi myös mikrotasolla: rahoitusalan työntekijöitä ei saa kannustaa liialliseen riskinottoon.

Rahoitusjärjestelmän toiminnan perustana on tieto talouden toimijoista ja varojen arvottaminen oikein. Yritysten mahdollisimman laaja läpinäkyvyys on edellytys vakavaraisille rahoituslaitoksille ja sitä kautta vakaalle järjestelmälle. Koska julkisen vallan katsotaan olevan vastuussa siitä, ettei rahoitusjärjestelmä kriisiydy, sille on annettava riittävät välineet tämän tehtävän täyttämiseksi.

Kaikkien valtioiden tulee sitoutua yhteisiin pelisääntöihin kansalliset rajat ylittävillä rahoitusmarkkinoilla. Veroparatiisit ja muut valtiot, jotka eivät pyri täydelliseen läpinäkyvyyteen rahoitusosalalla, tulee painostaa muuttamaan linjaansa esimerkiksi taloudellisilla rangaistuksilla.

Rahoitusalan liiallinen riskinotto on uhka koko taloudelle. Lähtökohtana ei voi olla, että julkinen valta takaa pankkien uhkapeliä.

3.3 Globaalit säätelymekanismi

Talouden säätely vaatii kansainvälistä yhteistyötä. Valtioiden on toimittava yhteistyössä torjuakseen ilmastonmuutosta ja poistaakseen köyhyyttä. Kansainväliset järjestelmät ovat välttämättömiä globaalien ongelmien voittamiseksi.

Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ovat keskeisiä ratkaisuja maailman köyhyyden poistamiseen, mutta niiden on muutettava monia toimintatapojaan. Maailmanpankin tavoitteet kehitysmaiden hallinnon, oikeuslaitoksen ja infrastruktuurin kehittämiseksi, korruption kitkemiseksi ja terveydenhuollon parantamiseksi ovat hyviä. Maailmanpankilla on myös tärkeä rooli lainoittaa maita, jotka eivät saa kohtuuhintaista lainaa vapailta markkinoilta. Lähtökohtana tulee olla paikallisen väestön osallistuminen hankesuunnitteluun. Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston tulee irtisanoutua rajattomasta uskosta markkinaliberalismiin ja huomioitava kunkin kehittyvän maan erityispiirteet. Apua saavilta mailta ei pidä vaatia rankkoja yksityistämistoimia, joilla perustarpeita, kuten terveydenhoito ja vesihuolto, alistetaan markkinoille.

Nykymaailmassa ei ole todellista vapaakauppapolitiikkaa. Vapaakauppapolitiikkaa toteutetaan kehittyneiden maiden johdolla. Todellisuudessa se suojelee näiden omaa tuotantoa ja syrjii

kehitysmaita. Esimerkki esteestä todelliselle vapaalle kaupalle on kehittyneiden maiden oman maatalouden valtavat tuotantotuet, jotka haittaavat kehitysmaiden vientiä ja vaurastumista huomattavasti. Vapaakauppaa tulee edistää riittävillä siirtymäajoilla ja tasapuolisesti siten, että kaupan vapautuminen on keino kehitysmaiden vaurastumiseen eikä itseisarvo. Sosiaalisten ja ekologisten perusoikeuksien toteutumisen tulee olla kaupan vapauttamisen kriteeri.

Köyhimmille maille tulee antaa oikeus pitää yllä kohtuullisia vienti- ja tuontitulleja valtiollisten toimintojen rahoittamiseksi. Näillä maille ei usein ole riittävää infrastruktuuria – väestöluettelosta alkaen – jotta ne voisivat verottaa yksityisten henkilöiden tai yritysten ansiotuloja tai kulutusta. Myös omavaraistalouden ja vaihtotalouden laajuus estävät käyttämästä verolähteitä, jotka ovat mahdollisia kehittyneissä maissa.

Kansainvälisten talousorganisaatioiden toimintatapoja on muutettava avoimemmiksi. Niiden on tiedotettava paremmin valmistelussa olevista asioista ja kuunneltava kehitysyhteistyö-, ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjä sekä kehitysmaita nykyistä paremmin. IMF:n kansallisten edustajien ei tule olla valtionvarainministereitä vaan kehityspolitiikasta vastaavia ministereitä, jotta IMF ottaisi paremmin huomioon kehitysmaiden tarpeet. Kansainvälinen tuki on aina suunnattava niin, että se tukee demokratian ja ihmisoikeuksien kehitystä sekä huomioi ympäristöarvot.

Spekulatiivista valuuttakauppaa tulee vähentää. Tätä varten tulee ottaa käyttöön globaali varainsiirtovero. Valuutansiirtovero eli Tobinin vero, kohdistetaan valuutasta toiseen tehtyihin kauppoihin. Veroaste olisi matala, esimerkiksi yksi promille.

3.4 Markkinoinnin ja mainonnan säätely

Mainontaa ja markkinointia on säädeltävä siten, että mainosten on aina annettava totuudenmukainen kuva tuotteen hinnasta, ominaisuuksista sekä ympäristö- ja terveysvaikutuksista. Tällainen mainonta toimii ihmisten parhaaksi parantamalla tuotteiden ja palveluiden laatua sekä alentamalla niiden hintaa. Harhaanjohtavat mainokset ovat hyödyttömiä tai jopa haitallisia markkinoiden toimivuuden kannalta. Tämä on paitsi itsessään haitallista, myös epäekologista lisäämällä turhaa kulutusta.

Ihmisten mediakriittisyyttä tulee lisätä mediakasvatuksen avulla. Lapsille suunnattua markkinointia tulee erityisesti säädellä, koska lapsilla ei vielä ole riittävästi valmiuksia suhtautua mainontaan kriittisesti. Tupakan ja alkoholin mainontaa on perusteltua rajoittaa.

Taloudellinen toiminta on osa yhteisöiden toimintaa, mutta julkinen tila ei voi olla pelkkää ostamista ja myymistä varten. On tarjottava tilaa myös ei-kaupallisille ilmoituksille. Mainontaa julkisessa tilassa on rajoitettava ja kaupunkeihin tulee luoda kokonaan kaupalliselta markkinoinnilta vapaita tiloja. Kuntien on kilpailutettava ulkomainontaan myönnetty luvat. Mainospaikkojen myöntäminen yrityksille puoli-ilmaiseksi on lopetettava.

3.5 Työmarkkinoiden säätely

Ammattiyhdistysliikkeellä on ollut elintärkeä rooli yhteiskunnallisen vakauden ja oikeudenmukaisuuden luomisessa ja ylläpidossa. Työnantajan ja työntekijän välisessä suhteessa työntekijä on usein heikompi osapuoli, joten vain sitovilla kollektiivisilla sopimuksilla voidaan taata kohtuulliset työehdot.

Ay-liikkeen ongelma on, että nykyisellään se ei kykene vastaamaan tämän päivän haasteisiin, kuten kansainvälisen kaupan ja kilpailun kasvuun sekä päätöksentekijöiden vaikutusvallan kasvun. Ammattiyhdistysliike ei ole pysynyt globalisaation mukana, eivätkä Kansainvälisen työjärjestön, ILO:n, työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskevan julistuksen tavoitteet toteudu maailmanlaajuisesti. Ammattiyhdistysliikkeen tulee kansainvälistyä voimakkaammin.

On saatava aikaan EU:n laajuisia työehtoneuvotteluja, joilla ehkäistään epätervettä työehtojen polkumyyntiä yhteismarkkina-alueella.

Työmarkkinajärjestöillä on liikaa valtaa parlamentaarisesti päätettävistä asioista. Työmarkkinajärjestöjen vastustuksesta riippumatta työttömyyden perusturva tulee voida kohentaa ilman että samalla korotetaan myös ansiosidonnaisen työttömyysturvan tasoa.

Nykyisessä tietointensiivisessä taloudessa, jossa myös työntekijän persoonallisuudella on usein suuri merkitys, tuottavuuden erot yksilöiden välillä ovat kasvaneet huomattavasti tietyissä ammateissa. Nykyinen lainsäädäntö tekee kuitenkin hankalaksi tehtävään sopimattoman työntekijän irtisanomisen. Yrityksille virheellinen rekrytointi voi aiheuttaa hyvin suuria kustannuksia, jotka saattavat jopa kaataa pieniä yrityksiä. Yritykset ovat oppineet välttämään tätä rekrytointiriskiä käyttämällä vuokratyövoimaa, josta pääsee eroon koska tahansa ja mistä syystä tahansa. Vuokratyövoimaa käytetään ikään kuin koeajan pidentämiseksi, koska vuokratyöntekijät eivät pysty kunnolla puolustamaan omia oikeuksiaan työpaikoilla. Työntekijän irtisanomista on helpotettava, mutta samalla on parannettava työttömyysturvaa. Irtisanomisille on joka tapauksessa kyettävä nimeämään selkeä perustelu, jotta esimerkiksi kriittisiä mielipiteitä esittäneitä työntekijöitä ei voi irtisanoa heidän mielipiteidensä perusteella.

On ongelmallista, että työnantajat käyttävät määräaikaista työvoimaa pysyvien toimintojen hoitamiseen, esimerkiksi ketjutettujen palvelussuhteiden ja projektiluonteiseksi organisoidun työn kautta. Lainsäädännön puutteellisuus on edistänyt vuokratyövoiman käyttöä, joka mahdollistaa sekä irtisanomissuojan että laissa määräaikaistulle työlle asetettujen ehtojen kiertämisen. Voimassa olevaa lainsäädäntöä tulee selkiinnyttää ja valvontakeinoja tehostaa. Vuokratyösuhteisiin ja vuokraustoimintaan tarvitaan uutta lainsäädäntöä. Talouden rakennemuutos tulee lisäämään epätyypillisen työn osuutta etenkin palvelualoilla ja siihen pitää reagoida uusimalla työläinsäädäntöä työntekijöille suotuisammaksi.

3.6 Vapaa-ajan arvostuksen kohottaminen

Hyvinvointi ja tuottavuus eivät ole koskaan syntyneet vain palkkatyöstä. Esimerkiksi naiset ovat aina tehneet hoivatyötä, joka on perinteisen palkkatyön ulkopuolella. Palkkatyön ulkopuolelle jää suuri määrä yhteiskunnallista toimintaa, jota tulee arvostaa yhtä lailla tuottavana ja hyvinvointia luovana toimintana.

Teknologisen kehityksen myötä työn tuottavuus on kasvanut ja vapaa-aika lisääntynyt. On luotava järjestelmä, joka mahdollistaa tämän uuden rikkauden eli lisääntyneen vapaa-ajan käyttöön ottamisen. Valtion on tuettava yksittäisten ihmisten pyrkimystä vaihtaa vaurauttaan vapaa-aikaan. Julkisen sektorin työntekijöiden on voitava omalla ilmoituksellaan lyhentää työaikaansa. Työntekijän pitää pystyä muuttamaan yksipuolisesti jo neuvoteltu palkankorotuksensa vapaa-ajankorotukseksi.

Materiaalisten hyödykkeiden kuluttamisen sijaan poliittisen ohjauksen tulee kannustaa vähemmän luonnonarvoja tuhoavaan kulutukseen, kuten palveluihin, kulttuuriin ja ympäristöystävälliseen luonnon käyttöön.

Tuotantojärjestelmien ja teknologian kehittyminen tulee jatkossakin valjastaa työajan lyhentämiseen. Taloudellinen vauraus menettää merkitystään ihmisen onnen lähteenä tietyn vaurautason saavuttamisen jälkeen. Taloudelliset rakenteet tulee luoda sellaisiksi, että ne eivät kannusta vaihtamaan vapaa-aikaa työhön, jos työ ei itsessään tuota nautintoa tai jos se ei ole tarpeellista riittävän toimeentulon turvaamiseen. Viikkotyöaika tulee laskea 35 tuntiin. Yrityksille tulee olla yhtä edullista pitää töissä kahta työntekijää puolipäiväisenä kuin yhtä täysipäiväisenä. Yhteiskunnan hyvinvointia ei tule mitata vain bruttokansantuotteen perusteella vaan on kiinnitettävä huomiota ihmisten onnellisuuden ja hyvinvoinnin kasvuun.

4 Kestävä julkinen talous ja kansantalous

4.1 Työllisyys ja elinkeinopolitiikka

Taloudellinen vauraus edellyttää kaikkien yksilöiden kykyjen vapauttamista. Esimerkiksi sukupuoli tai vähävarainen sosiaalinen tausta eivät saa estää yksilön taloudellista menestymistä ja opiskelumahdollisuuksia. Ennakkoluulot, rakenteelliset esteet ja syrjintä jättävät suuren määrän resursseja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Kaikkien sukupuolten taitoja jää käyttämättä työmarkkinoilla ennakkoluulojen, rakenteellisten esteiden ja aktiivisen syrjinnän vuoksi.

Sukupuolisyrjintä työelämässä on suurta kansantaloudellista tuhlausta. Vanhemmuuden kustannukset on jaettava tasan kaikkien työnantajien kesken ja vanhempainvapaajärjestelmä on muutettava tasa-arvoisemmaksi, jotta voidaan vähentää naisiin kohdistuvaa syrjintää työmarkkinoilla. Tasa-arvoisen koulutuksen avulla ihmisille on pyrittävä antamaan sellaiset työmarkkinavalmiudet, että yksilö voi saavuttaa taloudellisen riippumattomuuden. Koulutus on ihmisten valtaistamisen ensimmäinen askel.

Korkea työllisyysaste on hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Korkean työllisyyden ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa työssä raatamista vaan myös työajan vapaaehtoisen lyhentämisen on oltava helpompaa. Kaiken palkkatyön vastaanottamisen tulee olla taloudellisesti kannattavaa. Kannustinloukkujen purkamiseksi toimeentuloturvassa on siirryttävä perustuloon.

Yrittäjyyden tukeminen on myös tärkeä keino lisätä ihmisten mahdollisuutta hankkia itselleen taloudellisesti itsenäisempi asema, toteuttaa itseään ja rakentaa yhteiskuntaa. Yrittäjyys tulee nähdä kaikille mahdollisena valintana, minkä vuoksi asenteiden yrittäjyyttä kohtaan on muututtava. Oppilaitosten yrittäjyyskasvatuksen lisääminen on yksi tapa tukea yrittäjyyttä. Yrittäjyyskasvatuksessa tulee erityisesti kasvattaa nuoria kohti aikuisuutta lisäämällä oppilaiden oma-aloitteisuutta, itseluottamusta ja optimismia. Tarkoitus ei ole, että kaikista pyritäisiin tekemään yrittäjiä. Yrittäjyyskasvatuksessa on painotettava myös etiikan ja vastuullisuuden merkitystä liiketoiminnassa.

Yrittäjien sosiaaliturvasta on tehtävä aukottomampaa perustulon avulla. Valtion tulee poistaa yrittämisen esteitä, jotta kilpailu markkinoilla pysyy terveenä ja kuluttajille hyödyllisenä. Aloittavat yrittäjät tarvitsevat myös erillistä tukea, koska heillä ei ole vastaavaa verkostoa kuin kauemmin toimineilla. Uusien yrittäjien palkkaus, etenkin pieniin ja keskisuiuriin yrityksiin, tulee olla nykyistä kannattavampaa.

Julkisen vallan tulee tukea vain sellaista toimintaa, joka on kestävä kehityksen mukaista. Saastuttavan tai muuten hyvinvointia vahingoittavan toiminnan tukeminen on lopetettava. Esimerkiksi maataloustuet on sidottava ympäristövastuuseen ja lihan sekä muun päästöjä runsaasti aiheuttavan ruoan tuotantotuet on lopetettava kokonaan. Valtio tukee tällä hetkellä merkittävästi tutkimus- ja kehitystyötä erilaisten järjestelmien avulla. Tämänkaltaisen tuki on tarpeen jatkossakin, mutta se on suunnattava mahdollisimman tarkasti aloille, joilla on merkittävät positiiviset ulkoisvaikutukset, mutta jotka eivät saa kerättyä riittävää rahoitusta yksityisiltä markkinoilta. Ympäristön hyvinvointia ja sosiaalista kestävyyttä tukevaa yhteiskunnallista yrittäjyyttä ja vajaakuntoisten työllistämistä tukevaa sosiaalista yrittäjyyttä tulee tukea erityisin järjestelmin.

Vaikka lyhyellä aikavälillä Suomen vaihtotase voi olla yli- tai alijäämäinen, pitkällä aikavälillä vaihtotaseen on oltava tasapainossa. On tuettava suomalaista kädentaitoa ja uudenlaista teollisuutta, joka vie korkean jalostusasteen tuotteita ja aineettomia hyödykkeitä.

Kunnianhimoisten ja osaamisintensiivisten, kansainvälisille markkinoille tähtäävien yritysten toimintaedellytyksiä on parannettava.

4.2 Verotus

Verotuksen tarkoitus on julkisten menojen rahoitus, ihmisten ja organisaatioiden ohjaaminen, tuloerojen tasaaminen ja markkinavirheiden korjaaminen. Verotuksen on tehtävä yhteiskunnasta oikeudenmukaisempi. Tuloerojen pienentäminen ei ole yhtä tärkeää kuin köyhyyden poistaminen, mutta liian suuret tuloerot synnyttävät haitallisia ilmiöitä kuten yhteiskuntaluokkien jakautumista, yhteiskunnallisen yhteenkuuluvaisuuden vähenemistä ja yhteiskunnallista epävakaisuutta.

Verotuksen tulee olla yksinkertaista mahdollisimman selkein säännöin ja harvoin poikkeuksin. Verotus mahdollistaa kulutuksen ohjaamisen tehokkaammin ja oikeudenmukaisemmin kuin kiellot, mutta verotuksen ohjausvaikutusten on oltava läpinäkyviä. Suorat tuet ja selvät erilliset haittaverot ovat läpinäkyvämpi tukimuoto kuin poikkeukset verotuksessa.

Tuloerojen tasaamiseksi tarvitaan efektiivisesti progressiivista palkkatulojen verotusta. Myös luonnollisten henkilöiden pääomatulojen verotus tulee saattaa progressiivisen verotuksen piiriin. Vihreiden perustulomallilla voidaan toteuttaa progressiivinen verotus ja riittävät tulonsiirrot pienituloisille. Verotuksella on ehkäistävä myös suurten omaisuuserojen syntymistä: esimerkiksi perintöä tulee verottaa selkeästi enemmän kuin nykyisin ja selvästi progressiivisesti. Tuloverotuksessa ainoa oikeudenmukainen yksikkö verotukselle on yksilö, joten kaikki muutokset perheverotusta kohti tulee torjua.

Asumisen verotus Suomessa lisää varallisuuseroja. Monet pyrkivät siirtymään vuokra-asunnosta omistusasumiseen, koska omassa asunnossa asuminen on halvempaa. Paradoksaalisesti köyhimmillä ei kuitenkaan ole varaa siirtyä halvempaan asumismuotoon, mikä johtuu vuokra-asumisen ja omistusasumisen erilaisesta verotuksesta. Omistusasumista ja vuokralla asumista on kohdeltava verotuksellisesti samoin. Omistusasumisen asuntotuloa on alettava verottaa osana maapohjan kiinteistöveroa. Kiinteistöveron on oltava korkeampi rakentamattomille tonteille, jos niillä on rakentamisoikeutta.

Terveydelle haitallisten aineiden, kuten tupakan, alkoholin sekä lisätyn sokerin ja rasvan, liiallinen kulutus aiheuttaa merkittäviä rasitteita yhteiskunnalle. Tällaisia tuotteita on verotettava niiden aiheuttamien kustannusten ja inhimillisten haittojen mukaan, jolloin säästytään sairaiden syylistämiseltä ja ohjataan kulutusta terveellisempään suuntaan. Verojen tasoa voidaan korottaa, mutta ei liikaa, sillä pimeiden markkinoiden syntyminen näille tuotteille ei ole toivottava ilmiö.

Ympäristöön liittyvien ulkoisvaikutusten korjaaminen verotuksella on aina ollut tärkeä osa vihreää politiikkaa. Toimiva ja kattava päästökauppajärjestelmä tai hiilidioksidivero ratkaisisivat suuren osan polttavimmista ongelmista, mutta sen toteutumista odotellessa on ohjattava kulutusta ympäristöystävällisempään suuntaan pienemmillä veropoliittisilla toimenpiteillä, kuten kannustamalla matala- ja nollaenergiarakentamiseen ja joukkoliikenteen käyttöön. Verojärjestelmän progression vähentyminen kulutukseen kohdistuvien verojen kasvaessa on huomioitava tulonsiirtoin.

Ympäristöverojenkin on pääosin keskityttävä mahdollisimman suoraan haitan verottamiseen. Esimerkiksi autoilua on verotettava polttoaineveron lisäksi tietulleilla, koska autoilun aiheuttama haitta on kaupungeissa suurempi kuin maaseudulla. Autoverolla tulee hillitä autoistumista. Autokantaa on ohjattava ympäristöystävällisempään suuntaan kiristämällä enemmän kuluttavien autojen autoveroa.

Julkisten menojen rahoittamisessa arvonlisäverolla on merkittävä rooli. Yleisestä arvonlisäverokannasta poikkeavien alennusten määrää on vähennettävä, jotta veropohja olisi

mahdollisimman laaja ja verokanta alhainen. Arvonlisäveroon ei tule pääosin tehdä poikkeuksia ympäristö- tai terveyssyistä, vaan näihin tavoitteisiin liittyvä vero-ohjaus on toteutettava muilla veroilla.

Useissa veroissa ongelma on kansainvälinen kilpailu. Verokilpailua EU:n sisällä on hillittävä asettamalla minimitasoja tietyille veroille. Osaratkaisu ongelmaan on kiinteän omaisuuden synnyttämiin tuottoihin kohdistuvien verojen, kuten kiinteistöveron, roolin kasvattaminen. Suomen sisällä tapahtuu nykyisin kuntien välistä verokilpailua ja erityisesti kilpailua veronmaksajista, mikä sekin rapauttaa hyvinvointivaltiota ja hajottaa yhdyskuntarakennetta. Alueellisen eriytymisen vähentämiseksi tulee kuntien menoista huomattavasti suurempi osa kattaa laskennallisilla valtionosuuksilla ja kunnallisveron tasoa laskea tuntuvasti. Paikallishallinnolla tulee kuitenkin säilyttää kannuste palveluiden tehokkaasta järjestämisestä.

4.3 Harmaan talouden kitkeminen

Harmaan talouden vastustaminen on tärkeää oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi, hyvinvointipalveluiden rahoituksen varmistamiseksi ja rikollisuuden vähentämiseksi. Huijaava yritys kamppailee reilua yrittäjää ja lisää omalta osaltaan muiden houkutusta siirtyä harmaille markkinoille. Veronkierto rapauttaa hyvinvointipalveluja, mikä merkitsee käytännössä jopa ihmishenkien menetystä. Talousrikosten seurauksia ei saa väheksyä, niistä on langetettava riittävän kovat rangaistukset ja viranomaisille on taattava tarvittavat resurssit harmaan talouden vastaiseen työhön. On myös muistettava, että yksinkertaistamalla verojärjestelmiä ja yhtenäistämällä niitä kansainvälisesti kannustetaan yrityksiä siirtämään resurssejaan verosuunnittelusta tuotantoon.

Ilman ylikansallista valvontaa kansainväliset yritykset voivat tilinpäätöksissään siirtää yhdessä maassa ansaittua tulosta kevyemmän verotuksen maahan. Tätä ehkäistään jo edellyttämällä, että konsernin sisäiset kaupat on hinnoiteltava markkinaehtoisesti, mutta periaatteen toteutumiseksi on lisättävä valvontaa.

Omaisuuksia ei saa jatkossakaan piilottaa verottajalta. Pankkisalaisuus ei saa häiritä verottajan toimintaa edes veroparatiiseissa. Vain kansainvälinen yhteistoiminta helpottaa työtä globaalien talousrikollisten pysäyttämisessä.

Rakennussektorilla ja eräillä muilla aloilla ongelma on, että pääurakoitsija hoitaa omat veronsa, mutta aliurakoitsijoiden on helppo kiertää esimerkiksi arvonlisäveroa. Näillä aloilla on otettava käyttöön käänteinen arvonlisävero. Käänteisessä arvonlisäverossa vastuu alv:n maksusta siirtyy pääurakoitsijalle.

4.4 Suhdannepolitiikka

Maailmantaloudessa tulee jatkossakin esiintymään suhteellisen lyhyitä ylikuumenemisen ja kriisiytymisen jaksoja. Lyhyellä aikavälillä valtiot voivat tasoittaa laskuja ja hillitä nousuja maltillisesti. Valtioiden tulee harjoittaa aktiivista finanssipolitiikkaa sekä taantuman että nousukauden aikana. Tämä tarkoittaa sitä, että valtioiden tulee yhtäältä tukea kysyntää vaikeina aikoina ja toisaalta hillitä sitä silloin, kun taloudessa menee hyvin. Aivan liian usein noususuhdanteiden aikana julkista kulutusta lisätään ja veroja alennetaan liikaa.

Hintavakaus eli alhainen ja tasainen inflaatio on pitkällä aikavälillä taloudelle hyödyllistä. Rahapolitiikan on oltava uskottavaa ja pitkäjänteistä. Siksi sitä ei saa tehdä alttiiksi poliittisten irtopisteiden keruulle. Jos korkotasosta päättäminen on täysin poliitikkojen käsissä, nämä saattavat alentaa korkoja nousukaudella suhdanteiden vastaisesti, mikäli uskovat sen tuovan voiton seuraavissa vaaleissa. Poliitiikan tulee määrittää Euroopan keskuspankin pitkän aikavälin tavoitteet, mutta ei puuttua yksittäisiin korkopäätöksiin, joilla tavoitetta toteutetaan.

5 Kuinka perustulo sopii talouspoliittisen ohjelman tavoitteisiin?

Kaikilla on oikeus perustoimeentuloon. Nykyään tämä vaatimus toteutuu välinputoajien kohdalla huonosti, ja nykyjärjestelmä tekee lyhyet työpätkät taloudellisesti kannattamattomiksi. Nykyjärjestelmä on luotu pysyvien työsuhteiden hallitsemaa työelämää varten. Töiden pirstaloituminen ja yleisen epävarmuuden lisääntyminen työmarkkinoilla vaatii sosiaaliturvajärjestelmän täydellistä uusimista.

Perustulo on järjestelmä, jossa jokainen Suomessa pysyvästi asuva on oikeutettu tiettyyn kuukausittain maksettavaan rahasummaan. Tämä summa maksetaan täysin riippumatta kyseisen henkilön varallisuudesta, tuloista tai tavasta elää. Omilla tuloillaan toimeentulevalle henkilölle perustulo ei toisi lisää rahaa, koska perustulo vaikuttaa myös verotukseen. Työn marginaalivero muutetaan pääasiassa tasaiseksi kuitenkin jättäen jäljelle korkeamman veroluokan, johon yltäisivät vain kaikkein hyvätuloisimmat.

Perustulolla on huomattavat edut ja se tukee täydellisesti talouspoliittisen ohjelman tavoitteita. Perustulo parantaa köyhien mahdollisuuksia menestyä. Eniten järjestelmä helpottaa erilaisilla tuilla elävien ihmisten työllistämistä, koska se tekisi työn vastaanottamisen kannattavammaksi ja helpommaksi. Perustulo takaisi kohtuullisen toimeentulon, vaikka työsuhteissa olisikin katkoja. Erityisesti nuorten tekemä työ on pirstaleista. Perustulo on siis myös sukupolvikysymys.

Kaikille maksettavana etuutena perustulo vähentäisi nykyiseen sosiaaliturvajärjestelmään liittyvää turhaa ja hyödytöntä moralisointia ja näin vähentäisi myös matalampaan tuloon liittyvää leimautumista. Perustulo vähentäisi eri luukuilla ramppaamiseen käytettävää aikaa ja antaisi sosiaalityöntekijöille ja työvoimaviranomaisille mahdollisuuden keskittyä asiakkaiden palvelemiseen. Samalla järjestelmä mahdollistaisi yksittäisten ihmisten vapaa-ajan lisäämisen heidän niin halutessa, kun toimeentulo olisi taattu.

Perustulo tarjoaa esimerkiksi yrittäjille joustavuutta, jota on vaikea saavuttaa muilla järjestelyillä. Uutta yritystä perustettaessa yritys ei usein ole kannattava ensimmäisinä toimintavuosinaan. Tällöin perustulo antaisi mahdollisuuden yrittäjälle selvittää ja elää jollain tapaa siedettävästi, kun yrityksen kannattavuutta parannetaan.

Nykyisin ympäristöongelmien ratkaisu vaatii verotuksen kautta tapahtuvaa ohjausta. Useimpien ympäristöverojen ongelma on kuitenkin se, että ne ovat luontaisesti tasaveroja. On esimerkiksi vaikea verottaa polttoainetta enemmän rikkaalta kuin köyhältä. Perustulon voi osin nähdä näiden tasaverojen veronpalautuksena. Jos suora siirtyminen perustuloon ei ole mahdollista, voi tätä järjestelmää koettaa ympäristöveroja nostamalla. Esimerkiksi sähköveroa on mahdollista nostaa ja samalla jakaa näin saadut verotulot takaisin kansalle suurelta osin tai jopa täysimääräisesti.